

УДК 33.330.332; 33.338.22(477)

Лихолат С. М.*кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка», Україна;
e-mail: s1925p@i.ua; ORCID ID: 0000-0002-0517-6852***Вінічук М. В.***кандидат економічних наук, доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна;
e-mail: vinichukm@i.ua; ORCID ID: 0000-0002-6588-1254***Руцишин Н. М.***кандидат економічних наук, доцент,
Львівський торговельно-економічний університет, Україна;
e-mail: nadiya_r@i.ua; ORCID ID: 0000-0002-1198-8582***Мединська Т. В.***кандидат економічних наук, доцент,
Львівський торговельно-економічний університет, Україна;
e-mail: tetyanamed16@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7998-4107***Сапінський О.***Бельсько-Бяла школа фінансів та права, Польща;
e-mail: Okek.sapinski@interia.pl; ORCID ID: 0000-0002-3326-2387*

ВПЛИВ ДЕСТРУКТИВНИХ ЧИННИКІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ТА ІННОВАЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто деструктивні фактори, такі як корупція, тіньова економіка, які сповільнюють процес формування інвестиційної та інноваційної привабливості України, а також сповільнюють розвиток вітчизняного бізнесу і завершенню реформування економічної системи, що особливо відчутно у передвиборні та поствиборні періоди. Окреслено роль глобальної депресії та тіньової економіки. Розкрито вплив політичних циклів на обсяг залучення інвестицій у вітчизняний бізнес, а також створюють ризики не лише для українського бізнесу, а й іноземним інвесторам. Водночас зазначені процеси можуть і приваблювати іноземних інвесторів можливістю застосування «рециклінгу» капіталу резидентів. Використовуючи економіко-математичні методи та моделі економічного аналізу, здійснено комплексну оцінку умов ведення бізнесу і встановлення взаємозалежностей об'єктивних і суб'єктивних показників — факторів досліджуваного явища та функціональних залежностей між ними. Зроблено висновки про характер змінної «тіньової економіки» і розвиток приватного бізнесу у країні, а також їхню залежність від політичних циклів і економічних потрясінь. Зроблено висновки щодо характеру впливу рівня тіньової економіки на розвиток приватного бізнесу в країні, а також їх залежність від політичних циклів та економічних потрясінь. Сформовано основу для ідентифікації проблем зниження ділової активності, яка пов'язана з нестабільною політичною ситуацією в Україні та виникла внаслідок фінансово-економічної кризи, воєнних дій усередині країни, систематичного переформатування влади, зміни політичних векторів. Доведено вплив деструктивних чинників на залучення іноземних інвестицій у вітчизняний бізнес, що свідчить про недостатній вплив держави на регулювання підприємницьких взаємовідносин і вимагає продуманих невідкладних реформ.

Ключові слова: інвестиційна та інноваційна привабливість, політичні цикли, суб'єкти підприємництва, індекс ведення бізнесу, корупція, тіньова економіка.

Формул: 1; рис.: 5; табл.: 0; бібл.: 26.

Lykholat S.*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
National University «Lviv Polytechnic», Ukraine;
e-mail: s1925p@i.ua; ORCID ID: 0000-0002-0517-6852*

Vinichuk M.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine
e-mail: vinichukm@i.ua ORCID ID: 0000-0002-6588-1254*

Rushchyn N.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Lviv University of Trade and Economics, Ukraine;
e-mail: nadiya_r@i.ua; ORCID ID: 0000-0002-1198-8582*

Medynska T.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Lviv University of Trade and Economics, Ukraine;
e-mail: tetyanamed16@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7998-4107*

Sapinski A.

*Bielsko-Biala School of Finance and Law, Poland;
e-mail: Okek.sapinski@interia.pl; ORCID ID: 0000-0002-3326-2387*

THE INFLUENCE OF DESTRUCTIVE FACTORS ON INVESTMENT AND INNOVATION ATTRACTIVENESS OF UKRAINE

Abstract. There have been examined the destructive factors such as corruption, shadow economy, which slow down the process of formation of investment and innovation attractiveness in Ukraine, as well as slow down the development of domestic business and the completion of economic system reform, which is especially noticeable in the pre-election and post-election periods. The role of global depression and shadow economy is outlined. The impact of political cycles on the volume of investment in domestic business is revealed, as well as creating risks not only for Ukrainian business but also for foreign investors. At the same time, such processes may attract foreign investors with the possibility of using «recycling» of residents' capital. Using economic-mathematical methods and models of economic analysis, a comprehensive assessment of the conditions of doing business and establishing the interdependence of objective and subjective indicators-factors of the studied phenomenon and the functional relationships between them was made. We have made the conclusions about the nature of the variable «shadow economy» and the development of private business in the country, as well as their dependence on political cycles and economic shocks. A basis has been formed to identify the problems of declining business activity associated with the unstable political situation in Ukraine caused by the financial and economic crisis, hostilities inside the country, systematic reformatting of power, changes in political vectors, as evidenced by the index of state instability. The influence of destructive factors on the attraction of foreign investments in domestic business is proved, which testifies the insufficient impact of the state on the regulation of business relations and requires considered urgent reforms.

Keywords: investment and innovation attractiveness, political cycles, business entities, business index, corruption, shadow economy.

JEL Classification D72, D73, E3, G11

Formulas: 1; fig.: 5; tabl.: 0; bibl.: 26.

Вступ. В умовах дестабілізації економіки транзитивного періоду та обмеженості фінансових ресурсів суб'єкти приватного підприємництва здатні розв'язувати проблеми кризової економіки України і сприяти економічному розвитку держави. Однак наявність певних ризиків і диспропорцій, пов'язаних із політичними тенденціями, суттєво уповільнюють розвиток бізнесу, особливо малого і середнього, а також суттєво сповільнюється адаптація бізнесу до кризових умов і знижується рівень конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

Політична компонента, на думку дослідників В. Шевчука [1] і І. Грабинської [2], є вагомим перешкодою для реалізації раціональної економічної політики, однак притаманна багатьом країнам та отримала назву політичні цикли. Така ситуація є цікавою тим, що політичні цикли формуються за результатами отримання приватної інформації щодо

ймовірності настання певних економічних змін, які в подальшому деформують бізнес-процеси і не зникають у довготривалому періоді, що зумовлено взаємодією обмеженої прихильності та приватної інформації з позицій розробника політичного циклу.

У роки президентських виборів (2010-й, 2014 і 2019 роки) політичні процеси несли ризики не лише вітчизняному бізнесу а й іноземним інвесторам на тлі економічної та політичної нестабільності. Водночас передвиборна політика може й приваблювати іноземних інвесторів або спонукати їх до «рециклінгу» капіталу резидентів унаслідок настання певних мотивів, наприклад фінансування політичних сил.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Аналіз публікацій Н. Потрафке [3] показав, що дослідники використовують загальнодержавні дані, щоб вивчити вплив виборчих мотивів та ідеологію національних урядів як на державному, так і на місцевому рівнях щодо розвитку бізнесу через призму формування бюджету з визначенням ідеологічних наслідків.

Ф. Бон [4], А. Цукерман і А. Мельцер [5], Т. Перссон і Г. Табелліні [6] пов'язують політичні цикли із політичними бюджетними маніпуляціями, які утворюються внаслідок необізнаності виборців щодо їх існування, а також нездатності передбачити ними оптимальну поведінку інших агентів, унаслідок чого руйнується бізнес і виникає безробіття. Така залежність здатна впливати на циклічну позицію реального сектору економіки, оскільки передбачає реалізацію експансійної політики перед виборами та її подальшу рестрикційну корекцію після виборів. Такої ж думки дотримуються Д. Хіббс [7] і А. Алесіна [8], зазначаючи, що політичні цикли найбільш відчутні при визначенні економічних результатів діяльності в розрізі макроекономічної конфігурації безробіття та рівня інфляції в поєднанні з певними групами професій.

Кеннет А. Шульц [9], П. Мандон і А. Казальс [10] зазначають, що в емпіричних дослідженнях політичні цикли мають вплив на репутацію уряду та майбутні макроекономічні показники, залежать від рівня маніпуляції економікою задля формування передвиборчих очікувань.

Р. Чайка [11] розширив це твердження тим, що у промислово розвинених країнах політичні цикли мають незначний вплив на зміну ВВП, тоді як в інших країнах наслідки більш серйозні (наприклад, чергування фаз «активність економіки — спад економіки» або «інфляція — дезінфляція»), оскільки націлені на зміну в економічній політиці (наприклад консервація структурних трансформацій) і на підпорядкування логіки електоральної підтримки, яка формується на основі спостереження за економічними результатами, призводить до «раціонального ретроспективного» голосування.

Водночас А. Алесіна [8] наділяє виборців раціональними очікуваннями і можливістю виразити політичні вподобання за результатами очікуваної корисності. Однак існує потреба дослідити наслідки настання політичних циклів. До прикладу, дослідники не розкривають залежності залучення інвестицій і впровадження інновацій від наявності політичного циклу у країні та їхній вплив на розвиток бізнесу.

Визначено публікації, що розкривають взаємозв'язок між підприємницькою діяльністю та інноваційними процесами. Так, Я. Горачковська [12] досліджувала вплив послуг BSO (business support organizations) на інноваційну діяльність підприємницьких структур і намагалася встановити рівень імовірності їх розширення, виходячи з попереднього досвіду використання послуг BSO. Використовуючи багатофакторну регресійну модель, доводить, що більш дієвою є співпраця з технологічними парками, технологічними інкубаторами, а також кредитними і гарантійними фондами. Однак вона не приділяє уваги політичним циклам та їхньому впливу на якість застосовуваних послуг BSO.

А. Свядек [13] у своїх емпіричних дослідженнях звертає увагу на те, що інноваційна активність, зазвичай, є більш розвинена в тих підприємницьких структурах, які працюють на міжнародних ринках, що пов'язано з недостатнім рівнем інноваційної мотивації з боку місцевих і регіональних політичних структур на протигагу від національних, а також відповідним рівнем гарантій.

К. Гавлічек, Е. Талассінос і Л. Бережкінова [14] розглядаючи менеджмент інноваційних процесів, вважають, що ступінь настання ризиків зростає у зв'язку з відсутністю контролю за реалізацією проголошених політичних планів і за досягнення ними сформованих цілей.

М. Худакова і Дж. Дворський [15] вважають, що роль менеджерів і їхнє вміння ухвалювати управлінські рішення в діяльності найменш захищених підприємств малого і середнього бізнесу Словенія сприяють уникненню ухвалення хибних рішень щодо можливих ризиків і джерел їх виникнення, використовуючи інструменти математичної статистики з урахуванням політичних процесів. С. Грима та інші [16] стверджують, що ефективність підприємства залежить від управлінського рішення відповідно до наявних політичних процесів за умови володіння менеджером достовірними даними щодо результатів діяльності підприємства та їхньої відповідності бухгалтерському обліку. Тобто ухвалення рішення залежатиме від наявних альтернатив і сформованих цілей із урахуванням рівня розвитку економіки та політичних циклів.

Українські вчені С. Гринкевич і Т. Васильців [17] у своїх дослідженнях акцентують увагу на наслідках неефективного державного впливу як фактору дезактивації бізнесу. Тоді як інші вітчизняні вчені акцентують увагу на впливі політичних циклів на соціально-економічний розвиток.

В. Шевчук [18] довів прямий вплив політичних циклів на сальдо бюджету і збільшення пропозиції грошової маси, а також розкрив потребу в підтриманні обмінного курсу валюти. Однак, як зазначив дослідник, відсутність післявиборчого переходу до рестрикційної політики говорить про залежність економіки від олігархічно-фінансових груп.

Тоді як М. Флейчук [19] поєднує вплив політичних циклів із збільшенням рівня іллегальної економіки та окреслює їхній вплив на індекс людського розвитку, застосовуючи метод Крейга, акцентує увагу саме на його найбільшій відчутності в передвиборні періоди.

Попри наявний масив досліджень, недостатньо обґрунтованими залишаються питання впливу політичних циклів на формування інвестиційної та інноваційної привабливості України.

Результати дослідження. Проведення дослідження щодо впливу політичних циклів на розвиток бізнесу в Україні, на нашу думку, варто розпочати з проведення аналізу динаміки показників і прогнозування їх значення в майбутніх періодах.

Застосувавши офіційні статистичні дані, які говорять про зниження кількості новостворених підприємств за аналізовані періоди, маємо можливість продемонструвати динаміку розвитку кількості суб'єктів великого, середнього, малого і мікропідприємництва в Україні у 2010—2019 рр. (рис. 1).

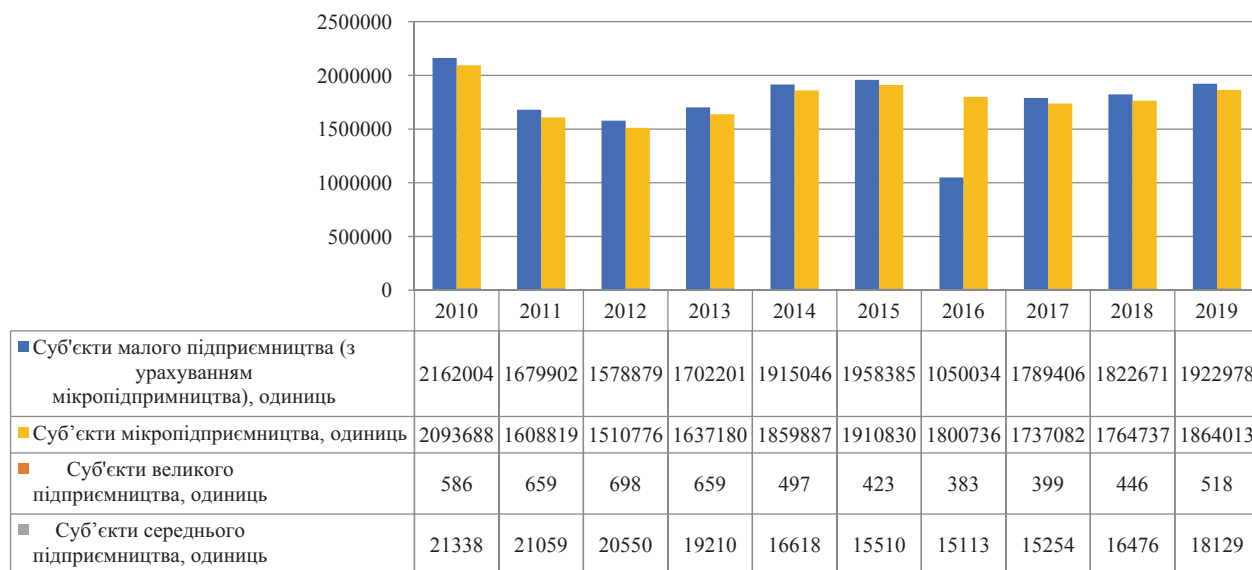

Рис. 1. Динаміка кількості суб'єктів великого, середнього, малого і мікропідприємництва в Україні, 2010—2017 рр.

Примітка. Побудовано за [21].

Поряд із зазначеними змінам, позитивного економічного ефекту вдалося досягнути у сфері інновацій щодо позиціонування держави в щорічному рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business — 2019) [21], який оприлюднив Світовий банк. Згідно з цим рейтингом Україна посіла 2016 року 83-тє місце із 190 країн, а 2019-го — 71-ше місце, показавши позитивну тенденцію (рис. 2).

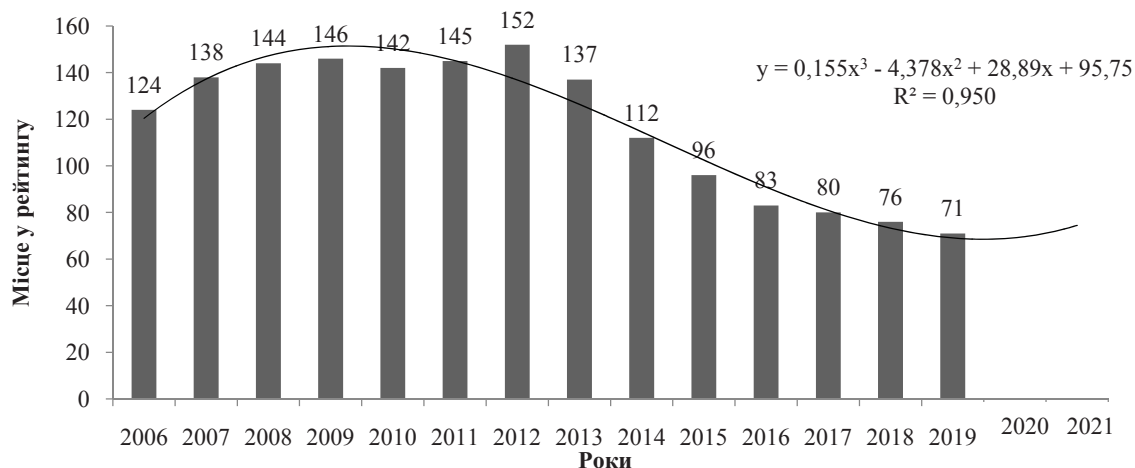

Рис. 2. Місце України в рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business), 2006—2021 рр. (2020—2021 рр. — прогнознi оцiнки)

Примітка. Побудовано за [22].

Результати проведеного аналізу за матеріалами Doing business — 2019 дають підставу для ствердження, що серед основних країн-сусідів Україна займає найгіршу позицію, піднявшись на 16-ту позицію порівняно з 2015 роком. Виникає дискусія щодо достовірності проведених розрахунків у розрізі того, чи це було лише механічним поліпшенням рейтингу, чи дійсно відбулися суттєві зміни в умовах ведення бізнесу і, як наслідок, потребує додаткових досліджень та доведень. Отримані прогнознi оцiнки легкості ведення бізнесу в Україні на 2020—2021 рр. на основі аналізу показників попередніх періодів дозволяють стверджувати про подальше постійне підвищення позиції України в зазначеному світовому рейтингу.

У сучасних умовах господарювання існує достатньо велика кількість як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, які впливають на бізнес в Україні. Найбільш вагомими є: тиск з боку держави на малий і середній бізнес; недостатньо сприятливий інвестиційний клімат; податкове навантаження; збільшення кількості підприємств-монополістів; політичні цикли, корупція і тіньова економіка; труднощі з відкриттям і започаткуванням бізнесу. Така ситуація свідчить про недостатнє державне регулювання підприємницьких взаємовідносин і потребує продуманих невідкладних реформ.

Для проведення комплексної оцінки умов ведення бізнесу в Україні доцільно проаналізувати основні чинники, які впливають на бізнес і ризики глобальної депресії. Як зазначалося вище, політичні цикли супроводжуються економічними потрясіннями, через що частина бізнесу перебуває в «тіні», тому обґрунтованим виявляється дослідження рівня тіньової економіки та ступеня її впливу на індекс ведення бізнесу в Україні. Результати проведеного дослідження з використанням офіційних даних Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства [23] і Doing business — 2019 [21] (рис. 3) свідчать про відчутний негативний вплив тінізації економіки на бізнес.

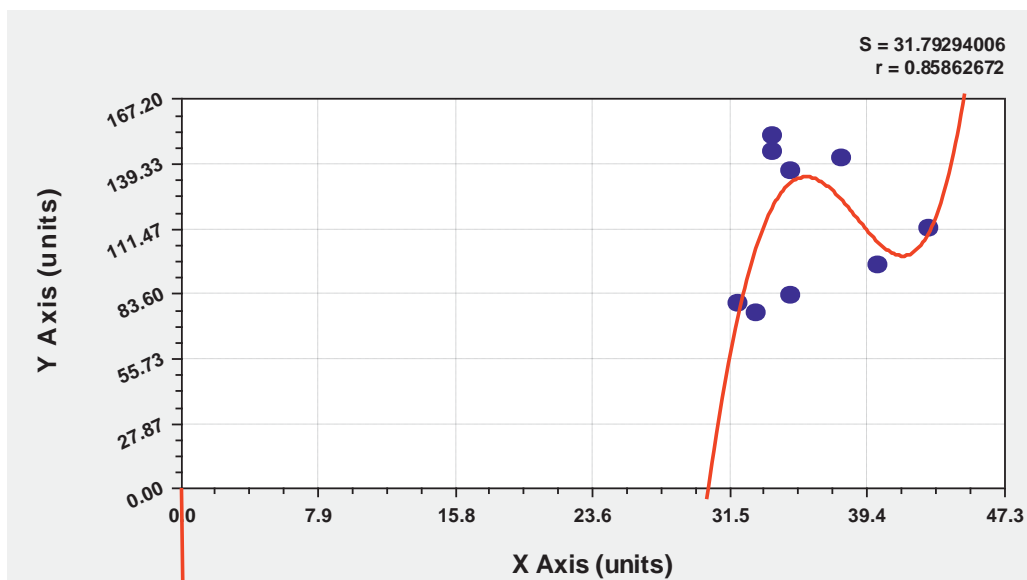

Рис. 3. Взаємозв’язок між рівнем тіньової економіки (X) та індексом ведення бізнесу (Y) в Україні, 2010—2018 рр. ($Y = -0,01 - 562,09x + 44,63x^2 - 1,17x^3 + 0,01x^4$)

Примітка. Розраховано за [22; 23].

Високий ступінь взаємозалежності між досліджуваними показниками доводить прямо пропорційний вплив рівня тіньової економіки на індекс легкості ведення бізнесу. При цьому зниження показника тінізації економіки вплине на підвищення позицій України у світовому рейтингу.

За прогнозними даними, якщо рівень тінізації економіки знизиться до 10 %, то в рейтингу легкості ведення бізнесу Україна посяде 23-тє місце 2021 року.

За останні роки в економіці України відбуваються зміни, що знижують інвестиційну привабливість нашої держави та чинять безпосередній вплив на рівень запровадження інновацій. За даними Державної служби статистики [23] і Міністерства фінансів України [24], за 2006—2019 рр. в економіку України іноземні інвестори щороку вкладали понад 40 млрд дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України та індексу легкості ведення бізнесу, 2006—2019 рр.

Примітка. Розраховано за [24; 25].

Згідно з отриманими результатами, лише 2010 року спостерігалось зростання іноземних інвестицій у період президентських виборів, що можна пов'язати з очікуваннями інвесторів щодо реалізації власних можливостей в Україні та отримання відповідних гарантій з боку держави. А 2010 року ухвалено Закон України «Про державно-приватне партнерство», який був націлений на побудову прогресивного механізму співробітництва між державою і бізнесом, який є популярним у країнах Європи і США, і залучення іноземних інвестицій. Однак цей Закон був представлений лише набором декларативних статей, які не підкріплювалися реальним механізмом дій. Відповідно, у 2014 і 2019 роках у період президентських виборів спостерігається значне скорочення іноземних інвестицій. Крім того, логічне падіння іноземних інвестицій пов'язано з початком війни на Донбасі 2014 року.

Варто зазначити, що обсяг залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України в середньому в розрахунку на одну особу становить лише 1 000,5 дол. США. Для порівняння: цей показник у Великій Британії становить 30,88 тис. дол. США, в Естонії — 19,04 тис. дол. США, у Сінгапурі — 196,6 тис. дол. США, у Грузії — 3,29 тис. дол. США [25]. Попри це, відслідковується стійка тенденція до скорочення обсягів зовнішнього інвестування в економіку України, про що свідчить низхідний тренд.

Простежується обернено пропорційна залежність і між індексом легкості ведення бізнесу та обсягом залучених інвестицій: при зниженні обсягів інвестування поліпшуються позиції країни в рейтингу легкості ведення бізнесу.

Україна завжди розглядалась інвесторами як доволі перспективна країна, зважаючи на економічно-вигідне географічне положення, володіння майже третиною світового чорнозему. Проте інвестори зіштовхуються з великою кількістю проблем при оформленні усіх потрібних документів, дозволів, ліцензій, податкових і фінансових звітів.

Зважаючи на таку ситуацію, варто виявити інші чинники, які прямо та опосередковано впливають на таке становище країни.

На основі даних Міністерства фінансів України [24], Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства [22] і Corruption Perceptions Index — 2018 [26], вважаємо за доцільне проведення дослідження взаємозв'язків і встановлення взаємозалежностей об'єктивних і суб'єктивних показників — факторів інвестиційної та інноваційної привабливості України. Не менш важливим є окреслення функціональних залежностей між обраними показниками-факторами, такими як обсяг залучення інвестицій, обсяг залучення інвестицій у середній бізнес, обсяг залучення інвестицій у великий бізнес і ступеня впливу на них корупції, тіньової економіки та політичних циклів. Зауважимо, що для розрахунків було включено значення зазначених показників упродовж 2010—2019 рр.

Результати проведеного аналізу з використанням векторної авторегресії підтверджують частково позитивний вплив тінізації економіки та корупції лише в короткостроковому періоді та негативний вплив з боку політичних циклів (рівняння 1).

$$\begin{aligned}
 OI_{Mt} = & 11,45 + 2,84 OI_{Mt-1} - 2,39 Policy - 3,82 Corr + 0,39 Shadow \\
 & (17,89)** \quad (9,01)** \quad (26,92)*** \quad (22,35)** \quad (5,32)* \\
 OI = & 25,26 + 2,22 OI_{(t-1)} - 5,01 Policy - 2,48 Corr - 2,14 Shadow \\
 & (21,94)** \quad (13,52)* \quad (15,74)** \quad (33,09)*** \quad (10,41)*
 \end{aligned} \tag{1}$$

$$R = 0,84; R^2 = 0,79; F(21,96) = 6,22; DW = 1,99,$$

де OI_M — обсяг іноземних інвестицій у малий бізнес (%); OI — обсяг іноземних інвестицій у великий бізнес (%); $Corr$ — рівень сприйняття корупції (за Transparency International); $Policy$ — політичні цикли; $Shadow$ — рівень тінізації економіки (% від ВВП); t — часовий період.

Дослідження дає підстави стверджувати, що векторна авторегресійна модель є статистично значущою. Підставою для такого твердження є показники кореляції ($R = 0,84$); скорегований коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,79$; F -критерій Фішера $F(21,96) = 6,22$ і

і коефіцієнт Дарбіна — Уотсона (засвідчує наявність автокореляції залишків першого порядку) (1,99).

У результаті аналізу доведено, що зростання рівня корупції має однаково негативний вплив (обернено пропорційний) як на обсяг іноземних інвестицій у великий бізнес, так і на обсяг залучених іноземних інвестицій у малий бізнес. Аналогічна ситуація простежується й щодо негативного впливу на процес інвестування в малий і середній бізнес політичних циклів (до уваги взято факт проведення чергових і позачергових виборів у державі).

Контраверсійна ситуація спостерігається щодо незалежної змінної «рівень тіньової економіки». Якщо щодо інвестування в середній бізнес вплив є однозначно негативним (коефіцієнт регресії — -2,14), то щодо інвестування у середній бізнес спостерігається незначний прямо пропорційний зв'язок (0,39). Така ситуація може бути обґрунтована частково позитивним впливом тінізації економіки лише в короткостроковому періоді (зважаючи на спрощену систему оподаткування і пільги для малого бізнесу та через часткову зайнятість населення у тіньовому секторі), проте у стратегічній перспективі тінізація економіки веде до значних диспропорцій у її структурі.

Водночас нестабільна політична ситуація у країні, зумовлена впливом фінансово-економічної кризи, воєнними діями на Сході країни, що проявляється в систематичному переформатуванні влади на найвищих щаблях управління, призводить до зниження індексу державної нестабільності (рис. 5).

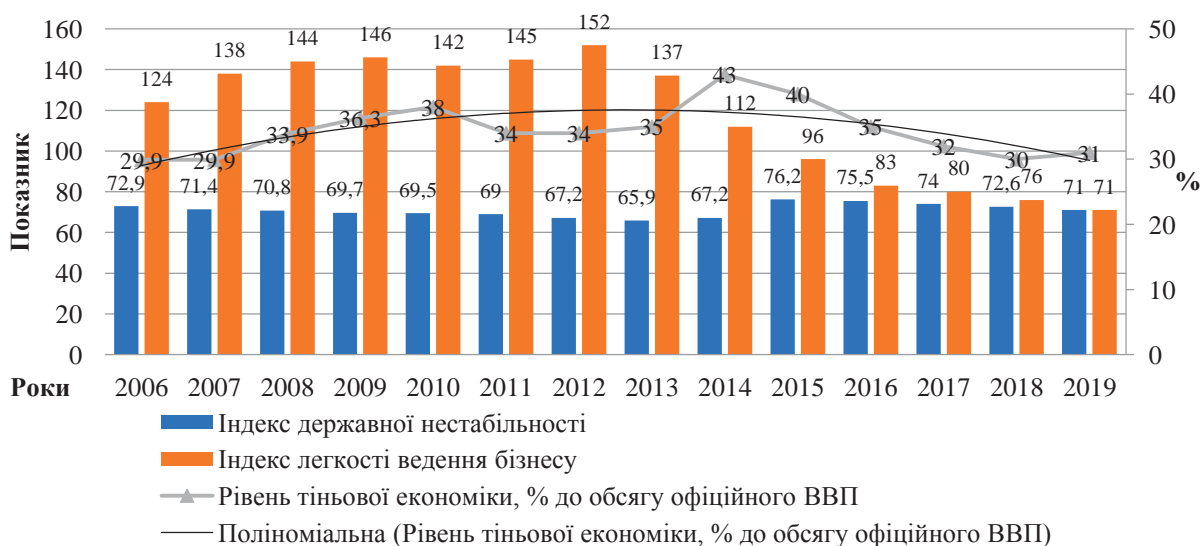

Рис. 5. Динаміка індексів державної нестабільності, легкості ведення бізнесу та рівня тіньової економіки, 2006—2019 рр.

Примітка. Розраховано за [23; 25].

Зазначені фактори не можуть сприяти позитивному соціально-економічному розвитку і збалансуванню макроекономічної рівноваги, що, своєю чергою, відображається на приватному бізнесі через часті зміни політичних векторів, які мали місце в різні часові періоди.

Висновки. Результати проведеного дослідження показали, що такі деструктивні чинники, як корупція і тіньова економіка, мають негативний вплив як на розвиток бізнесу в Україні, так і на процес залучення інвестицій. Щоб збалансувати економічний розвиток бізнесу в передвиборні та поствиборні періоди, потрібно залучати додатковий капітал у формі іноземних інвестицій, що можливо за умов реформування української економічної системи та розроблення комплексу заходів для поліпшення інвестиційного середовища, наприклад, шляхом надання гарантій іноземним інвесторам щодо стабільності умов ведення бізнесу.

Аналіз літературних джерел дає підґрунтя стверджувати, що аналогічні проблеми є й в інших країнах, однак шляхи їх розв'язання різні. Варто зазначити, що більшість науковців розглядають у своїх працях лише окремі елементи означеної проблеми, уникаючи побудови прогнозних моделей.

Не менш вагомий вплив на розвиток малого і середнього бізнесу мають політичні цикли, особливо в передвиборні та поствиборні періоди. Як зазначалося, якщо дисперсія приватної інформації буде ваговою, то в перспективі спотерігатиметься рівноважний оборот з метою, щоб політичні цикли, які мають місце, не зникали.

Опираючись на результати дослідження з використанням векторної авторегресії, можна зазначити, що проведені заходи щодо полегшення ведення бізнесу в Україні мають контраверсійний характер у розрізі визначення рівня тіньової економіки. Відзначається її позитивний вплив у короткостроковому періоді за рахунок зниження соціальної напруженості в суспільстві через часткову зайнятість у неофіційному секторі економіки та одержання додаткових нелегальних доходів. Тоді як у довгостроковій перспективі очікується суттєва диспропорція розвитку приватного бізнесу, особливо малого та середнього, і залежність від адаптації до наявних політичних циклів та ризиків, пов'язаних з економічними потрясіннями.

Предметом подальших досліджень стануть розробка рекомендацій щодо політики ведення бізнесу в країні, які сприятимуть не лише наповненню бюджету, а й активізації інноваційних та інвестиційних процесів.

Література

1. Шевчук В. Небезпека політичного циклу: мексиканський «епізод» та українські реалії. *Економіст*. 1998. № 2. С. 22—27.
2. Грабинська І. В. Ділові політичні цикли у сучасній ринковій економіці. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.13. С. 160—170.
3. Potrafke N. General or central government? Empirical evidence on political cycles in budget composition using new data for OECD countries. *European Journal of Political Economy*. 2020. № 63.
4. Bohn F. Політичні цикли: поза раціональними очікуваннями. *PLOS ONE*. 2018. № 13 (10).
5. Cukierman A., Meltzer A. Positive Theory of Discretionary Policy, the Cost of Democratic Government, and the Benefits of a Constitution. *Economic Inquiry*. 1986. Vol. 24. Is. 3. P. 367—388.
6. Persson T., Tabellini G. *Macroeconomic Policy, Credibility, and Politics*. Chur : Harwood Academic Publishers, 1990. 186 p.
7. Hibbs D. A. Political Parties and Macroeconomic Policy. *American Political Science Review*. 1977. № 71 (4). P. 1467—1487.
8. Alesina A. Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game. *Quarterly Journal of Economics*. 1987. Vol. 102. Is. 3. P. 651—678.
9. Schultz K. A. The Politics of the Political Business Cycle. *British Journal of Political Science*. 2009. Vol. 25. Is. 1. P. 79—99.
10. Mandon P., Cazals A. Political Budget Cycles: manipulation by leaders versus manipulation by researchers? Evidence from a meta-regression analysis. *Journal of Economic Surveys*. 2018. Vol. 33. Is. 1. P. 274—308.
11. Čajka R. Impact of Political Cycles on Structural Deficits — Evidence from the Central European Countries. *International Proceedings of Economics Development and Research*. 2012. Vol. 50. P. 10—14.
12. Gorączkowska J. Influence of business support organizations on innovation activity in manufacturing companies in the Masovian Voivodeship in Poland. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*. 2018. № 13 (4). P. 741—759.
13. Świadek A. Sales range and innovative activity in the manufacturing system of Poland. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*. 2018. № 13 (4). P. 725—740. (Date of access: 10.09.2020).
14. Havlíček K., Thalassinou E., Berezkinova L. Innovation Management and Controlling in SMEs. *European Research Studies Journal*. 2013. Vol. XVI. Is. 4. P. 57—70.
15. Hudáková M., Dvorský J. Assessing the risks and their sources in dependence on the rate of implementing the risk management process in the SMEs. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*. 2018. № 13 (3). P. 543—567.
16. Grima S., Asllani G., Spiteri J., Daka N. The Cost and Information Management Effect in SMEs: An Empirical Analysis. *European Research Studies Journal*. 2019. Vol. XXII. Is. 3. P. 360—369.
17. Васильців Т. Г., Гринкевич С. С. Формування середовища економічної безпеки підприємництва в Україні. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 3—4 (1). С. 24—27.
18. Шевчук В. О. Логіка політичного циклу та рівновага платіжного балансу: український контекст. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2013. Вип. 41. С. 4—23.
19. Флейчук М. Недосконалість системи фінансування передвиборчого процесу в Україні як загроза соціально-економічному розвитку країни. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 4 (5). С. 33—40.
20. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва : статистичний збірник за 2017 рік. Київ, 2018. 344 с.
21. Doing business — 2019. Україна в рейтингу світового банку легкості ведення бізнесу / Економічний дискусійний клуб. URL : <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>.
22. Офіційний сайт Міністерства економіки та економічного розвитку і торгівлі. URL : <http://www.me.gov.ua>.

23. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
24. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : <http://www.minfin.gov.ua>.
25. The World Factbook. URL : <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>.
26. Corruption Perceptions Index 2018. Corruption remains a global threat. URL : <http://cpi.transparency.org/cpi2018/results>.

Статтю рекомендовано до друку 25.01.2021

© Лихолат С. М., Вінчук М. В., Руцишин Н. М.,
Мединська Т. В., Сапінський О.

References

1. Shevchuk, V. (1998). Nebezpeka politychnoho tsykladu: meksykanskyi «epizod» ta ukraïnski realii [The danger of the political cycle: the Mexican «episode» and Ukrainian realities]. *Ekonomist — Economist*, 2, 22—27 [in Ukrainian].
2. Hrabynska, I. V. (2010). Dilovi politychni tsykly u suchasniï rynkovii ekonomitsi [Business policy cycles in the modern market economy]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy — Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, Vol. 20.13, 160—170 [in Ukrainian].
3. Potrafke, N. (2020). General or central government? Empirical evidence on political cycles in budget composition using new data for OECD countries. *European Journal of Political Economy*, 63. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2020.101860>.
4. Bohn, F. (2018). Politychni tsykly: poza ratsionalnymy ochikuvanniamy [Political cycles: beyond rational expectations]. *PLOS ONE*, 13 (10). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0203390> [in Ukrainian].
5. Cukierman, A., & Meltzer, A. (1986). Positive Theory of Discretionary Policy, the Cost of Democratic Government, and the Benefits of a Constitution. *Economic Inquiry*, Vol. 24, 3, 367—388.
6. Persson, T., & Tabellini, G. (1990). Macroeconomic Policy, Credibility, and Politics. Chur: Harwood Academic Publishers.
7. Hibbs, D. A. (1977). Political Parties and Macroeconomic Policy. *American Political Science Review*, 71 (4), 1467—1487. <https://doi.org/10.1017/S0003055400269712>.
8. Alesina, A. (1987). Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game. *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 102, 3, 651—678.
9. Schultz, K. A. (2009). The Politics of the Political Business Cycle. *British Journal of Political Science*, Vol. 25, 1, 79—99. <https://doi.org/10.1017/S0007123400007079>.
10. Mandon, P., & Cazals, A. (2018). Political Budget Cycles: manipulation by leaders versus manipulation by researchers? Evidence from a meta-regression analysis. *Journal of Economic Surveys*, Vol. 33, 1, 274—308. <https://doi.org/10.1111/joes.12263>.
11. Čajka, R. (2012). Impact of Political Cycles on Structural Deficits — Evidence from the Central European Countries. *International Proceedings of Economics Development and Research*, Vol. 50, 10—14.
12. Gorączkowska, J. (2018). Influence of business support organizations on innovation activity in manufacturing companies in the Masovian Voivodeship in Poland. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 13 (4), 741—759. <https://doi.org/10.24136/eq.2018.036>.
13. Świadek, A. (2018). Sales range and innovative activity in the manufacturing system of Poland. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 13 (4), 725—740. <https://doi.org/10.24136/eq.2018.035>.
14. Havlíček, K., Thalassinou, E., & Berezkinova, L. (2013). Innovation Management and Controlling in SMEs. *European Research Studies Journal*, Vol. XVI, 4, 57—70. <https://doi.org/10.11214/thalassinou.16.04.005>.
15. Hudáková, M., & Dvorský, J. (2018). Assessing the risks and their sources in dependence on the rate of implementing the risk management process in the SMEs. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 13 (3), 543—567. <https://doi.org/10.24136/eq.2018.027>.
16. Grima, S., Asllani, G., Spiteri, J., & Daka, N. (2019). The Cost and Information Management Effect in SMEs: An Empirical Analysis. *European Research Studies Journal*, Vol. XXII, 3, 360—369. <https://doi.org/10.35808/ersj/1477>.
17. Vasylytsiv, T. H., & Hrynkevych, S. S. (2015). Formuvannya seredovyscha ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytstva v Ukraini [Formation of the environment of economic security of entrepreneurship in Ukraine]. *Ekonomichni chasopys-XXI — Economic Annals-XXI*, 3—4 (1), 24—27 [in Ukrainian].
18. Shevchuk, V. O. (2013). Lohika politychnoho tsykladu ta rïnovaha platizhnoho balansu: ukraïnskyi kontekst [Logic of the political cycle and balance of payments: the Ukrainian context]. *Visnyk Lvivskoi komertsiiïnoi akademii — Bulletin of the Lviv Commercial Academy*, Vol. 41, 4—23 [in Ukrainian].
19. Fleichuk, M. (2007). Nedoskonalist systemy finansuvannya peredvyborchoho protsesu v Ukraini yak zahroza sotsialno-ekonomichnomu rozvytku krainy [Imperfection of the system of financing the election process in Ukraine as a threat to socio-economic development of the country]. *Stratehichni priorytety — Strategic Priorities*, 4 (5), 33—40 [in Ukrainian].
20. *Diïalnist subiektiv velykoho, serednoho, maloho ta mikropidpriemnytstva: statystychnyi zbirnyk za 2017 rik [Activities of large, medium, small and micro enterprises: statistical collection for 2017]*. (2018). Kyiv [in Ukrainian].
21. Doing business — 2019. *Ukraina v reitynhu svitovoho banku lehkosti vedennia biznesu [Ukraine is ranked by the World Bank as an ease of doing business]*. (n. d.). Ekonomichni dyskusiiïnyi klub [Economic discussion club]. Retrieved from <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf> [in Ukrainian].
22. Ministerstvo ekonomiky ta ekonomichnoho rozvytku i torhivli. (n. d.). *Ofitsiïnyi sait [Official site]*. Retrieved from <http://www.me.gov.ua> [in Ukrainian].
23. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n. d.). *Ofitsiïnyi sait [Official site]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
24. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (n. d.). *Ofitsiïnyi sait [Official site]*. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua> [in Ukrainian].
25. The World Factbook. (n. d.). Retrieved from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>.
26. Corruption Perceptions Index 2018. (n. d.). Corruption remains a global threat. Retrieved from <http://cpi.transparency.org/cpi2018/results>.

The article is recommended for printing 25.01.2021

© Lykholat S., Vinichuk M., Rushchyshyn N., Medynska T.,
Sapiński A.